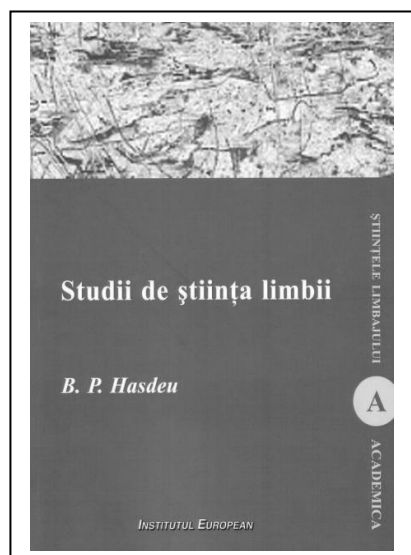

Cristinel Munteanu (ed.), „Studii de știința limbii”, de B.P. Hasdeu. Prologul editorului, studiu introductiv și note de Cristinel Munteanu, Colecția Academica 206, seria Științele limbajului, Iași, Institutul European, 2013, 242 p., ISBN 978-606-24-0010-1.

Cea mai recentă contribuție științifică a colegului Cristinel Munteanu, lector dr. la Universitatea din Pitești, este realizarea unei ediții critice și interpretative care reunește două texte hasdeiene de lingvistică, ambele publicate succesiv în „Columna lui Traian” sub titlul general de *Studie de știința limbii: Un nou punct de vedere asupra ramificațiilor gramaticii comparative*, ianuarie 1882, și *Laletica sau fisiologia sonurilor*, februarie, martie și aprilie-mai ale aceluiași an. Aplecarea aprofundată asupra primului dintre cele două texte reprezintă continuarea unor preocupări anterioare ale editorului, cercetător pasionat al teoriei limbajului și admirator al viziunii asupra limbii a lui Coșeriu și care vrea, cu această ocazie, prin intermediul teoriei

coșeriene, să arate „coerența internă” a concepției lingvistice a lui Hasdeu și să-i dezvolte punctele de vedere „mergând, așadar, cu Hasdeu dincolo de Hasdeu” (p. 16).

Editorul cărții sau, mai degrabă autorul studiului lingvistic trece în revistă și comentează, în cele 20 de pagini ale prologului, sub aceeași asumată concepție coșeriană, cele spuse de alți autori despre actualitatea teoriilor lingvistice ale lui Hasdeu și susține ipoteze interesante despre posibile apropieri între noematologia lui Hasdeu și skeologia lui Coșeriu, idei care vor fi urmărite și susținute pe parcursul studiului asupra textului. Corectitudinea științifică îl face pe Cristinel Munteanu să arate contribuțiile predecesorilor săi legate de opera lui Hasdeu, să recunoască faptul că între ideile cei doi savanți nu se poate dovedi o filiație directă și să se declare adeptul unei abordări echilibrate, obiective și argumentate științific.

Studiul introductiv (*B.P. Hasdeu – primul nostru teoretician al limbajului*) cuprinde, într-o primă parte, „câteva repere” ale vieții și operei lui B.P. Hasdeu. Este de remarcat modul în care autorul reușește să sintetizeze, în câteva pagini, biografia și activitatea științifică a lui Hasdeu, cu observații personale și, în același timp, cu trimiteri la principalii exegeți și editori ai acestuia: Cicerone Poghir, G. Mihăilă și Grigore Brâncuș. Partea a doua, mai amplă (p. 34-54), prezintă *Elemente de epistemologie lingvistică și de teorie a limbajului la B.P. Hasdeu*. Sunt puse în evidență, cu citate directe sau indirecte, câteva dintre meritele științifice ale lui Hasdeu, adept, după cum se știe, al unui „pozitivism istoric”: a susținut necesitatea cooperării tuturor științelor fiind, așadar, un precursor al interdisciplinarității, a căutat acel principiu în baza căruia lucrurile se leagă într-un mod unitar, considera că obiectul filologiei sunt limba, literatura scrisă și nescrisă, obiceiurile și credințele

etc. Comentând viziunea lui Hasdeu asupra componentelor lingvisticii (glotică sau gramatică comparativă = lingvistică pozitivă, glosologie = lingvistică transcendentă și glosografie = lingvistică descriptivă), Cristinel Munteanu propune o comparație între acestea și cele trei discipline propuse de Coșeriu (lingvistica generală, care studiază limbile identificate și delimitate „preștiințific” una de cealaltă, teoria limbajului și filozofia limbajului). În continuare, are meritul și modestia de a reda integral evaluarea sintetică a unora dintre ideile savantului român care, mai târziu, au devenit concepte centrale ale lingvisticii moderne, făcută de G. Mihăilă în „Cuvente den bătrâni”: limba ca un tot armonios, cu o structură ramificată și cu mare capacitate analogică de reacție și de reacție la reacție, distincția între *langue* și *parole*, între sincronie și diacronie, distincția dintre substrat, adstrat și superstrat, importanța dialectelor și a limitelor dintre dialecte, varietatea și complexitatea etimologiei, relația lingvisticii cu istoria, etnopsihologia, sociologia etc.

În cadrul studiului propriu-zis asupra primului studiu, autorul indică direcțiile principale de analiză, respectiv problema noematologiei și cea a clasificării subdisciplinelor lingvistice, considerând lucrarea lui Hasdeu, „din mai multe puncte de vedere, o capodoperă” (p. 54). Axa centrală de analiză rămâne apropierea între noematologia hasdeană și skeologia lingvistică propusă de Coșeriu, ultima înțeleasă ca „lingvistică (sic!) care să ne spună ce principii ale gândirii sunt valabile pentru vorbirea în general și în ce constă cunoașterea lucrurilor”, „care să ne spună care este contribuția cunoașterii generale a lucrurilor la fiecare vorbire” (Coșeriu, *Competencia lingüística. Elementos de la teoría del hablar*, Madrid, Gredos, 1992, p. 148, apud Munteanu, p. 60-61), știință rămasă, recunoaște autorul cu amărăciune, un deziderat. În continuare, sunt prezentate distincțiile făcute de Hasdeu în privința ramurilor „lingvistice pure”, respectiv *glotica* (lingvistică pozitivă sau gramatică comparativă), *glosologia* (lingvistică transcendentă sau filozofia limbii) și *glosografie* (lingvistică descriptivă sau clasificarea limbilor) și cele șase discipline ale gloticii la care acesta aderă: *fonologia*, *morfologia*, *ideologia* (sau *semasiologia*), *sintaxa*, *lexiologia*, *noematologia* (de la gr. *νόημα* „cugetare intențională”) și *onomatologia* (astăzi numită onomastică). Aș face o observație, totuși, la preferința lui Cristinel Munteanu pentru skeologie în dauna lui noematologie, riscul relației cu *noimă* fiind discutabil...

Interesantă este și preluarea ideii „imaginilor latente” a lui Bréal de către Gh. N. Dragomirescu în 1975: „cuvântul (...) este, prin definiție, un depozit de imagini latente care nu așteaptă decât norocoasa integrare într-un inedit sintagmatic care să-i activeze (selectiv) sensurile (...)” (*Dicționarul figurilor de stil*, București, Editura Științifică, 1995, p. 36, apud Munteanu, p. 77). Legat de perisintaxa lui Dragomirescu, Cristinel Munteanu afirmă, pe bună dreptate, la p. 83, că „germenii pragmaticii se găsesc în stilistică” și stabilește legături între Hasdeu, Dragomirescu, John Austin și Coșeriu.

În problema complicată a clasificării subdisciplinelor lingvistice, editorul se ocupă mai ales de subdiviziunile gloticii și urmărește, de asemenea, cu lăudabilă circumspecție, posibile corelații între ideile lui Hasdeu și cele ale lui Coșeriu. Este detaliată problema etnolingvisticii în viziune coșeriană și relațiile ei cu skeologia. Studiul critic și interpretativ se încheie cu o prezentare scurtă a laleticii (p. 106-114),

cu apel la studiile lui Cicerone Poghirc și al lui Gr. Brâncuș. Cartea se încheie cu o contribuție în limba engleză a lui Cristinel Munteanu (*B.P. Hasdeu's Noematology: an Anticipation of E. Coseriu's Skeology*) și cu o anexă, de asemenea, în limba engleză, a aceluiasi autor: *On the Real Object of Linguistics*, urmate de o bibliografie bogată și adusă la zi a problemelor discutate.

În concluzie, *Studii de știința limbii* readuce în atenția specialiștilor, dintr-o perspectivă îndrăzneță și modernă propusă de Cristinel Munteanu, două materiale lingvistice ale lui Hasdeu, complexe, dificile și foarte concentrate. Editorul a avut temeritatea să comenteze ideile și propunerile științifice ale lui Hasdeu prin prisma propriilor sale lecturi și a propriilor sale gândiri și opțiuni. Este un efort asumat și, după opinia noastră, reușit, de revedere a unor chestiuni complicate de teorie a limbii, propuse la sfârșitul secolului al XIX-lea de către B.P. Hasdeu, un omagiu adus acestuia și, în același timp, celor care s-au ocupat cu posteritatea operei lui.

Conf. univ. dr. Cristian MOROIANU
Facultatea de Litere, Universitatea din București